

وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی

ژمارە: ۲۰۹۴ لە ۲۹/۱۰/۲۰۲۴

پالپشت بە ماددە (۱۸) لە یاسای ماف و ئیتمیازاتی کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تاییەت و کورتە بالاییان لە هەریەمی کوردستان - عێراق ژمارە (۲۲) ی سالی ۲۰۱۱ و ماددە (۱۲) لە یاسای هەموارکراوی یاسای ناوبراو ژمارە (۸) ی سالی ۲۰۲۱، ئەم رێنماییه مان دەرکرد:

رێنماییه ژمارە (۱۱) ی سالی ۲۰۲۴

مۆلەتی خۆتەر خانکەر لە هەریەمی کوردستان - عێراق

ماددە (۱): ئەوانە ی سوودمە ند دە بن لە م رێنماییه:

یە کە م: (کەمئەندام + خاوەن پێداویستی تاییەت) هەرکە سێک دوو چاری پە ککە و تە ییە کی ماوہ درێژ بێت، جا چ جەستە یی بێت یان ئە قلی یان هزری یان هەستی، بە شێوہ ییە کی تەواو بێت یان بە شە کی، بە جۆرێک بێتە بەر بە سێک لە بەر دەم بە شدار یکردنی لە کۆمە لگە دا بە شێوہ ییە کی سروس تی هاو شێوہ ی کەسانی دیکە.

دوو م: (خۆتەر خانکەر) هەرکە سێک کە خۆی تەر خان دە کات بۆ چاودێری کردنی کەمئەندام یان خاوەن پێداویستی تاییەت کە ناتوانی ت بە دەم خواستی ئاسای ی ژانی خۆیە وە بچیت و پێویستی بە چاودێری هەمیشە یی هە یە.

ماددە (۲): مەر جە پێویستە کانی خۆتەر خانکەر:

یە کە م: توانای تەواوی هە بێت و گونجاو بێت بۆ چاودێریکردن و هاوکار یکردنی کەمئەندام و لە پرووی جەستە یی و دەروونیه وە تەندروست بێت.

دوو م: پێویستە لە ئەندامانی پلە ییە کی خیزانی کەمئەندام بێت، ئە گەر نە بوو ئینجا لە دەره وە ی خیزانە کی بێت بە پێی پلە ی خزمایە تی و نزیک ی لێ یە وە.

سێ یە م: شوینی نیش تە جیبوونی لە هە مان شوینی نیش تە جیبوونی کەمئەندام بێت بە پێی پسوولە ی خۆراک یان کار تی زانیاری یان پشتگیری موختار.

چوار م: لە کاتی کدا کە مندالی کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تاییەت دایکی ژنی ماله وە بێت تەنها دایکە کە دە بێتە خۆتەر خانکەر بۆی، جگە لە:

أ- ئە گەر دایکە کە دوو چاری نە خۆش ییە ک بوو بێت کە بێتە هۆکاری پە ککە و تە یی یان نە خۆش ییە کی دەروونی کە رێژە کە یان لە (۶۰٪) کە متر نە بێت و یان نە خۆشی شیر پەنجە و کاریگەر یان هە بێت لە سەر توانای چاودێریکردنی کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تاییەت و بە راپۆرتی لێژنە پزشکیە هەمیشە ییە کانی وەزارە تی تەندروستی پشت راست بکری تە وە.

ب- بوونی زیاتر لە دوو کەمئەندام لە خیزانە کە یدا.

پنج م: ناییت کە سێک لە یە ک کاتدا خۆی بۆ چاودێریکردنی زیاتر لە دوو کەمئەندام لە خیزانی کدا تەر خان بکات (دە بێت دوو کەمئەندامە کە لە یە ک مالدان بن).

ماددہ (۳):

پیویستہ خۆتہرخانکەر به لاین بدات که خۆی بو چاودپیرکردنی که مئه ندام تهرخان دهکات و هیچ کاریکی تر نهکات و له هیچ رپکخراو و کۆمه له یه کیش دهوام نهکات و ئه گهر پیچه وانه که ی ده رکه وت سزاده درپت به پپی هاتوو له مادده ی یازده یه می ئه م رپنماییه.

ماددہ (۴):

مهرجه کانی (که مئه ندام و خاوه ن پیداو یستی تایبته) که هۆکارن بو ئه وه ی خۆتہرخانکهری بو دابین بکرپت :

یه که م: جۆر و رپژه ی که مئه ندامیه که ی به راپۆرتیک له لایه ن لیژنه ی پزیشکییه وه دیاری بکرپت به م شپوه ی خواره وه :

أ- که مئه ندامی (نابینا- ئیفلیجی میشک- جهسته یی بزوینی) و دهرده فیل و شیزۆفرینا : پیویسته رپژه که ی (۱۰۰٪) بیت.

ب- بو (ئۆتیزم -مه نگۆل - بیرکۆل) رپژه که یان له (۸۰٪) که متر نه بیت.

ج- شه که ی جۆری یه که م (تایپی یه که م) بو مندالی خوار (۱۵) سال.

دووهم: سه باره ت به و که مئه ندامانه ی نابینان به رپژه ی (۱۰۰٪) و له که رتی گشتی یان تایبته دهوام ده که ن، مۆله تی خۆتہرخانکەر نایانگریته وه.

سینهم: سه باره ت به که سانی په که که وته ی به سالآچوو که ته مه نیان له سه روو (۵۵ سال) بو ئافره تان و (۶۰ سال) بو پیاوان بو ئه وه ی خۆتہرخانکهریان بو دابین بکرپت ، پیویسته :

أ- په که که وته ییبه که یان به رپژه ی (۱۰۰٪) بیت و هۆکاری په که که وته ییبه که یان به هۆی چوونه ناو ته مه نه وه نه بیت ، به لکو له دهره ئه نجامی رووداویک یان به رکه وتنیکی راسته و خو په که که وته ییبه که دروست بوو بیت و له لایه ن لیژنه ی پزیشکییه وه جۆر و رپژه که ی دیاری ده کرپت.

ب- ئه و که سه پیش ته مه نی (۵۵ سال بو ئافره تان و ۶۰ سال بو پیاوان) که مئه ندام بوو بیت به پپی راپۆرتی پزیشکی یان به لگه نامه ی باوه رپیکراو .

ماددہ (۵):

بو دابینکردنی خۆتہرخانکەر مهرج نیه که مئه ندام یان خاوه ن پیداو یستی تایبته سوودمه ندی کۆمه کی که مئه ندامی بیت.

ماددہ (۶):

ئه و باوک و دایکانه ی که دوو حاله تی که مئه ندامی ئۆتیزمیان هه یه له خیزانه که یاندا مۆله تی خۆتہرخانکەر ده درپت به ههر دووکیان.

ماددہ (۷):

ئه وانه ی له دهره وه ی وولاتن مۆله تی خۆتہرخانکەر نایانگریته وه جگه له و که سانه ی که بو چاره سه ری پزیشکی ده بردرپنه دهره وه ی وولات به پپی ئه م مهرجانه ی خواره وه:

یہ کہم: پیویستہ راپورتی پزیشکی پیشکش بکات کہ له لایهن لیژنہی پزیشکییہ وه پشتراست کرابیتته وه و له راپورتته کهدا دیاریکرا بیت که پیویستی به چاره سهری پزیشکی ههیه له دهره وهی وولات و ماوهی چاره سهر کردنه کهشی دیاری کرابیت ((نابیت له ۶ مانگ زیاتر بیت)).

دووه م: پیویستہ خۆته رخانکه ر به لاینامه پر بکاته وه که ده گه رپته وه ههریمی کوردستان و له به لاینامه کهدا ئامازه به رپکه وتی چوون و گه رانه وهی بگریت.

سییه م: پیویستہ خۆته رخانکه ر پیش گه شتکردنی بۆ دهره وهی وولات ته واوی رپکاره کانی پیدانی مؤله تی خۆته رخانکه ری ته واو کرد بیت و مؤله تی پیدرا بیت.

مادده (۸): که مئه ندام میینه (انسی) له لایهن خۆته رخانکه ری میینه وه چاودییری ده کریت جگه له م حاله تانه دا:

یہ کہم: کهسی نزیک میینهی نه بیت.

دووه م: کهسی نزیک میینه که (دایک یان خوشکی که مئه ندام) به هوکاری په ککه وتهیی یان نه خوشی توانای چاودییری کردنی که مئه ندامه کهی نه بیت و له لایهن لیژنہی پزیشکییہ وه پشتراست بگریته وه (له حاله ته کانی: په ککه وتهیی جهستهیی و نه خوشی دهروونی به رپژهی (۶۰٪) و یان نه خوشی شیرپه نجه) له م حاله تانه دا نزیکترین کهس له که مئه ندامه که له ناوه وهی خیزانه کهی خوی (باوک یان برا) نه توانیت مؤله ت وهر بگریت.

مادده (۹): مؤله تی خۆته رخانکه ر:

۱- ماوه کهی (۱) یه ک ساله و سالانه نوئ ده کریته وه.

۲- نابیت ماوهی نیوان پیشکه شکردنی داواکاری بۆ مؤله تی خۆته رخانکه ر و راپورتی پزیشکی پیشکه شکراو له شه ش (۶) مانگ زیاتر بیت.

مادده (۱۰): لیژنه کانی تاییه تمه ند به مؤله تی خۆته رخانکه ر له وه زارته:

یہ کہم: لیژنه ی بالای دیوان: به فهرمانی وه زیر پیکده هینریت و له یاسایی و توژیهری کۆمه لایه تی و دهروونی پیک دیت به مه بهستی پیدانی مؤله تی خۆته رخانکه ر و به دوا داچوون بۆ لیژنه کانی تری مؤله تی خۆته رخانکه ر.

دووه م: لیژنه ی به رپوه به رایه تیه گشتیه کانی چاودییری و گه شه پیدانی کۆمه لایه تی و به رپوه به رایه تیه کانی چاودییری و گه شه پیدانی کۆمه لایه تی له ئیداره سهر به خۆکان به فهرمانی به رپوه به ری گشتی له به رپوه به رایه تیه گشتیه کانی چاودییری و گه شه پیدانی کۆمه لایه تی، به سهرۆکایه تی به رپوه به ری گشتی و نه ندامیه تی فهرمانه ریکی یاسایی و توژیهریکی کۆمه لایه تی و یان دهروونی یان به فهرمانی به رپوه به ری به رپوه به رایه تی چاودییری و گه شه پیدانی کۆمه لایه تی له ئیداره سهر به خۆکان، به سهرۆکایه تی به رپوه به ر و نه ندامیه تی فهرمانه ریکی یاسایی و توژیهریکی کۆمه لایه تی و یان دهروونی پیک ده هینریت به مه بهستی:

أ- دیراسه کردنی داواکارییه کان و دیاریکردنی پیویستبوونی (که مئندام و خاوهن پیدایستی تاییهت) به خۆته رخانکه ر و ده ستنیشان کردنی که سی خۆته رخانکه ر و بهرزکردنه وهیان بۆ لیژنه ی بالای وهزارهت .

ب- به دواداچوون بۆ ئه و مۆله تانه ی که دراون بۆ خۆته رخانکه ر له ناوهندی پارێزگا و ئیداره سه ره به خۆکان و ئاماده کردنی راپۆرتی تاییهت.

ج- بهرزکردنه وه ی راپۆرتی به دواداچوون بۆ لیژنه ی بالای وهزارهت.

سییه م : لیژنه لاوه کیه کان: له و بهرپوه به رایه تیانه ی که دوورن له سه نته ری پارێزگا و ئیداره سه ره به خۆکان ، و به پی پی پیویستی به فه رمانی بهرپوه به ری گشتی چاودیڤی و گه شه پیدانی کۆمه لایه تی و بهرپوه به ری بهرپوه به رایه تی چاودیڤی و گه شه پیدانی کۆمه لایه تی ئیداره سه ره به خۆکان پیکده هیندریت ، به مه به ستی :

أ- بهرزکردنه وه ی داواکاری مۆله تی خۆته رخانکه ر بۆ لیژنه کانی بهرپوه به رایه تییه گشتیه کان و بهرپوه به رایه تی ئیداره سه ره به خۆکان .

ب- به دواداچوون بۆ که یسه کانی خۆته رخانکه ر له سنووری کاری خۆیان و بهرزکردنه وه ی راپۆرتی تاییهت بۆ بهرپوه به رایه تییه گشتیه کان و بهرپوه به رایه تی چاودیڤی گه شه پیدانی کۆمه لایه تی ئیداره سه ره به خۆکان به شیوه ی وهزی یان له کاتی پیویست و بهرپرسیار ده بییت له و زانیاری وه له سه نگاندنانه ی پیشکه شی ده کات.

ماده (۱۱): حوکمه سزاییه کان:

هه رکه سیك خۆی ته رخان کردییت بۆ چاودیڤی کردنی که مئندام یان خاوهن پیدایستی تاییهت و که مته رخه می بکات له به جیگه یانندی ئه رکه که یدا یان ئه گه ر ده رکه وت که کاریکیت ده کات سزا ده دریت به پیبژاردن که له (۵۰۰۰۰) پینج سه د هه زار دینار که متر نه بییت و له (۱۰۰۰۰۰) یه ک ملیون دینار زیاتر نه بییت ، سه رباری هه لوه شان وه ی مۆله ته که ی هه موو ئه و مووچانه ی وه ریگرتوون له ماوه ی مۆله ته که یدا لپی وه رده گیریتته وه .

ماده (۱۲):

له رۆژی ده رچوونی ئه م رپنماییه کار به هیچ رپنماییه کی تری تاییهت به مۆله تی خۆته رخانکه ر ناکریت.

ماده (۱۳):

ئه م رپنماییه له ریکه وتی بلاو کردنه وه ی له رۆژنامه ی فه رمی (وه قایعی کوردستان) جیبه جی ده کریت .

کوردستان محمد عبدالله

وهزیری کاروکاروباری کۆمه لایه تی